

“Koska ajattelit leikata ittes?” Ruotsin kielen vaikutus kaksikielisten nuorten suomen kieleen Haaparannalla ja Tukholmassa

J A A N A K O L U

Tukholman yliopisto

Tiivistelmä. Tutkimuksessa kartoitetaan ruotsin kielen vaikutusta 13–15-vuotiaiden kaksikielisten nuorten suomen kieleen luokkahuoneen ulkopuolella nauhoitetuissa arkikielissä keskusteluissa Haaparannalla (2014–2017) ja Tukholmassa (2015–2016). Artikkelissa pohditaan ruotsin kielen leksikaalista, semanttista ja morfosyntaktista vaikutusta mahdollisena selityksenä suomen standardipuhekielestä poikkeaviin sanavalintoihin ja kielioppirakenteisiin. Tutkimus on sekä kvalitatiivinen että kontrastiivinen. Tutkimustulokset osoittavat, että ruotsin kielen vaikutus näkyy enimmäkseen kaksikielisten nuorten suomen sanastossa. Koodinvaihdon ja lainaamisen ohella puhujat kääntävät ruotsinkielisiä idiomaattisia ilmauksia suomen kieleen. Myös suomen sanojen semanttisen kentän laajeneminen voi olla merkki ruotsin kielen vaikutuksesta. Osaa poikkeavista ilmauksista voi pitää puhekielen normaalivariaationa ja murrekielisinä ilmauksina, osaa taas standardikielen normista poikkeavina muotoina, joita ei voi selittää ruotsin kielen avulla. Kaksikielisten puhujien suomen kielessä esiintyy vain vähän esimerkkejä ruotsin morfosyntaktisesta vaikutuksesta. Puhujat pitävät erillään ruotsin ja suomen sanojen ääntämisen, eikä ruotsin kielen fonologista vaikutusta suomen kieleen ole juuri havaittavissa.

Avainsanat: kielikontaktit; Torniojokilaakso; nuorten kieli; ruotsinsuomalaiset

1. Johdanto

Suomen kieli ja varsinkin suomen kielen sanasto on useiden vuosisatojen, jopa vuosituhansien aikana, saanut vaikutteita ruotsin kielestä. Koponen (2014: 18) toteaa, että kielelliset esi-isämme ovat olleet tiiviissä yhteydessä jo ennen kuin nykyisin ruotsina ja suomena tuntemamme kielet ovat edes syntyneet. Kantagermaanien ja kantaskandinaavien kielestä suomen kieleen ovat tulleet muun muassa sanat *rengas* (*ring*), *ranta* (*strand*) ja *lupa* (*lov*). Myös Torniojokilaakson suomenkieliset ja suomen kieli ovat vuosisatojen ajan saaneet sekä leksikaalisia että fonologisia vaikutteita ruotsin kielestä, kuten näkyy esimerkiksi sanoissa *rasti* (*rast* ‘tauko’) ja *festi* ‘juhla’ (*fest* ‘juhla’) (Lainio 1996: 304). Suomen kielellä on Torniojokilaaksossa pitkä historia ja todisteita suomen kielen puhujista löytyy 800-luvulta lähtien (Johansson 1997: 44–46). Ruotsin vaikutuksesta ruotsinsuomalaisten ja Torniojokilaakson suomenkielisten suomen kieleen on kovin vähän vertailevaa tutkimusta (esim. Janulf 1998; Tuomela 2001). Tuoreimmat tutkimukset koskevat ruotsinsuomalaisten ja Torniojokilaakson nuorten kieleilyä, kieliresurseja ja koodinvaihtoa (Gynne 2016; Kolu 2016a; 2016b; 2017b; 2018a).

Suomen ja ruotsin kielen puhujat elävät tiiviissä kontaktissa Haaparannalla, ja oletan, että kieltenvälinen vaikutus näkyy kaksikielisten puhujien puheessa myös silloin, kun he käyttävät vain toista kielistään. Aiempien tutkimusteni (Kolu 2017b) perusteella oletan myös, että Tukholman ruotsinsuomalaisten nuorten ruotsin kielen vahva asema heidän keskinäisessä vuorovaikutuksessaan näkyy ruotsin vaikutuksena myös puhujien suomen kielessä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, näkyykö Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kielessä koodinvaihdon ja sanojen lainautumisen lisäksi muuta ruotsin kielen leksikaalista, semanttista ja morfosyntaktista vaikutusta. Tavoitteenani on vastata

seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Näkyykö kaksikielisten haaparantalais- ja tukholmalaisnuorten puhutussa suomen kielessä ruotsin kielen vaikutusta? 2) Miten ruotsin kielen vaikutus siinä tapauksessa ilmenee kielen eri osa-alueilla: leksikossa, morfosyntaksissa ja fonologiassa? 3) Näkyykö ruotsin kielen vaikutuksessa suomen kieleen eroja Haaparannan ja Tukholman aineistojen välillä? Tutkimustulokset voivat olla hyödyllisiä ja kiinnostavia erityisesti Torniojokilaakson ja ruotsinsuomalaisen koulun opettajille ja oppilaiden vanhemmille, mutta tutkimus tuo myös yleisempää tietoa kieltenvälisestä vaikutuksesta, varsinkin kaksikielisten puhujien toisen kielen eli ruotsin vaikutuksesta ensin opittuun kieleen eli suomeen.

Artikkeli on jäsennetty niin, että luvussa 2 esittelen Haaparannalta ja Tukholmasta keräämäni aineistot ja käyttämäni tutkimusmenetelmät. Luvussa 3 esitellään tutkimuksen keskeisimmät käsitteet ja tehdään katsaus aiempaan tutkimukseen toisen kielen vaikutuksesta ensikielen ja vastaavasti ensikielen vaikutuksesta toiseen kieleen. Luvussa 4 esittelen Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kielen tyypillisiä piirteitä. Luvuissa 5–7 esittelen tutkimustuloksiani ja annan esimerkkejä ruotsin mahdollisesta vaikutuksesta kaksikielisten nuorten suomen kieleen. Luvussa 5 tarkastelen ruotsin kielen leksikaalista vaikutusta Haaparannan ja Tukholman nuorten suomen kieleen. Luvussa 6 analysoin vastaavasti ruotsin kielen morfosyntaktista vaikutusta kaksikielisten puhujien suomen kieleen, ja luvussa 7 annan muutaman esimerkin ruotsin kielen fonologisesta vaikutuksesta kaksikielisten suomeen. Päätäntöluvussa 8 teen lyhyen yhteenvedon tuloksista ja pohdin yhtäältä, mitä tulokset kertovat Haaparannan ja Tukholman aineistojen eroista ja yhtäläisyyksistä, ja toisaalta, miten tutkimusta voisi jatkaa.

2. Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Päätutkimuspaikkani on Torniojokilaaksossa sijaitseva Haaparanta. Haaparannan kunnassa on asukkaita noin 10 000, joista yli viisikymmentä prosenttia on ulkomaalaistaustaisia, mikä tarkoittaa, että he ovat

joko itse syntyneet tai molemmat vanhemmista ovat syntyneet Ruotsin ulkopuolella (Statistiska centralbyrån 2017). Noin neljäkymmentä prosenttia Haaparannan kunnan asukkaista on syntynyt Suomessa. Suomen kielellä ja meänkielellä on Haaparannassa vähemmistökielen asema (Lag 2009:724; Språklag 2009:600). Vuonna 2016 suomi ohitti ruotsin ensimmäistä kertaa Haaparannan koulujen oppilaiden yleisimpänä äidinkielenä (Sisuradio 2016).

Haaparannan tutkimusaineisto koostuu keskusteluista, jotka on kuvanauhoitettu Haaparannan kaikilla kolmella yläasteella vuosina 2014–2017. Keskustelua on kaikkiaan 14 (n. 11 tuntia). Keskusteluihin osallistui yhteensä kaksikymmentäviisi kaksikielistä 14–15-vuotiasta nuorta. Keskustelut kestivät viidestätoista minuutista puoleentoista tuntiin, ja ne käytiin pareittain tai 3–7 hengen ryhmissä. Nauhoitukset tehtiin välitunneilla tai oppituntien aikana erillisissä tiloissa, jolloin ryhmä sai keskustella vapaasti valitsemistaan puheenaiheista. Oppilaat saivat tietää etukäteen, että olin kiinnostunut heidän kaksikielisyydestään, mutten kertonut tarkemmin tutkimukseni aihetta enkä antanut heille ohjeita siihen, mitä kieltä tai kieliä heidän tulisi keskustelujen aikana käyttää. Kehotin osallistujia puhumaan mahdollisimman luonnollisesti. En ollut läsnä nauhoitustilanteessa, jotta keskustelutilanteesta tulisi mahdollisimman luonteva ja vapaa. Keskusteluryhmien jäsenet olivat saman luokan oppilaita ja tunsivat toisensa entuudestaan.

Vertailuaineiston olen kerännyt kahdelta ruotsinsuomalaiselta koululta Tukholman läänistä (2015–2016). Tukholmassa asuu noin 73 000 ruotsinsuomalaista ja suomen kielellä on vähemmistökielen asema (Lag 2009:724; Språklag 2009:600). Ruotsinsuomalaisten tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, mutta heitä oletetaan olevan noin 200 000–250 000 (minoritet.se). Ruotsissa ei tilastoida väestön äidinkieliä. Tukholman aineisto sisältää 11 keskustelua (n. 8 tuntia). Keskusteluihin osallistui kaksikymmentä 13–15-vuotiasta kaksikielistä nuorta. Myös Tukholman vertailuaineisto on kerätty samalla tavalla kuin Haaparannalla.

Keskustelut on litteroitu suomen ääntämistä ja ortografiaa mukailleen. Ruotsin sana *prov* on nuorten keskusteluissa mukautettu suomen

kieleen lisäämällä sanaan *-i* ja sana ääntyy [pruuvi]. Nuoret käyttävät kuitenkin useimmiten ruotsin kielen ääntämystä yksittäissä upotetuissa ruotsin sanoissa, esimerkiksi sana *lektion* ‘oppitunti’ lausutaan ruotsin kielen ääntämyksen mukaan [lekʃu:n]. Sanat on käännetty vapaasti, esimerkiksi *festit* on käännetty suomeksi ‘juhlat/bileet’. Esimerkkilauseiden jälkeen tuleva lyhenne ilmoittaa, kummasta aineistosta kyseinen esimerkki on peräisin: Haaparanta (HA) ja Tukholma (TU).

Tutkimusaineistoni analysoinnissa käytän sekä kvalitatiivisia että kontrastiivisia menetelmiä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tarkastelen nauhoitetussa aineistossa esiintyviä suomen puhekielen normista poikkeavia ilmauksia ja rakenteita ja analysoin kieliä vertailemalla, voiko syynä norminvastaisiin muotoihin olla ruotsin vaikutus. Tiettyissä tapauksissa voi olla vaikea tehdä tarkkaa rajaa siihen, milloin yleispuhekielestä poikkeavia muotoja voi pitää alueellisena puhekielen vaihteluna ja murteellisina ilmauksina ja milloin muotoja voi pitää norminvastaisina suhteessa suomen puhekieleen. Torniojokilaakson ja ruotsinsuomen murrepiirteet ovat usein syntyneet juuri ruotsin kielen vaikutuksesta. Esimerkkinä voisi mainita *ruukata*-verbin yleisyyden Haaparannan aineistossa.

Haaparannan ja Tukholman aineistoja lähestytään kontrastiivisesti niin, että analyysi rakentuu pääasiassa tutkimuskohteen eikä aineistojen kautta, ja ruotsin kielen vaikutusta suomen kieleen vertaillaan Haaparannan ja Tukholman aineistossa rinnakkain.

3. Kieltenvälinen vaikutus ja aiempaa tutkimusta

Kaksikielisyydelle on ominaista, että kaksikielisen kielet vaikuttavat toisiinsa ja että vaikutus voi ilmetä hänen puheessaan ja kirjallisissa tuotoksissaan esimerkiksi yleiskielelle epätyypillisinä ilmauksina (Marian & Kaushanskaya 2007; Nicoladis ym. 2010). Kaksikielisen kielellinen kompetenssi ei ole yhtä kuin kaksi kertaa yksikielisen kielitaito, vaan usein kaksikielisen toinen kieli dominoi jollakin osa-alueella tai useilla osa-alueilla muun muassa sen mukaan, minkä verran kaksikielinen on

altistunut kielilleen ja minkä verran hän käyttää niitä eri domeeneilla (vrt. Paradis 2010; Dixon ym. 2013; Kolu 2017b; 2017c). Kaksikielisen vahvemmin hallitsema kieli vaikuttaa todennäköisemmin hänen heikommin hallitsemaan kieleen (Korpilahti 2010), mutta myös päinvas- taista vaikutusta on todettu tapahtuvan (Marian & Kaushanskaya 2007; Alantie ym. 2017). Kieltenvälistä vaikutusta tapahtuu kaikenlaisilla kaksikielisisillä puhujilla, ja kieltenvälisen vaikutuksen laatuun ja mää- rään vaikuttavat muun muassa kielten typologiset erot sekä yksilölliset ja vuorovaikutustilanteeseen liittyvät tekijät (Alantie ym. 2017: 25).

Tutkimusten mukaan kaksikielisyydellä ja kielten välisellä vaikutuk- sella voi olla monia positiivisia vaikutuksia sekä kielenoppimiseen että ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Kaivapalu 2005; Abrahamsson 2009: 50; Lewis ym. 2012). Aiemmin kielenoppijan virheiden uskot- tiin behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan johtuvan suurimmaksi osaksi äidinkielen ja kohdekielen eroista, ja ongelmien ja virheiden katsottiin olevan ainoastaan yhdensuuntaisia eli seurausta äidinkielen negatiivisesta vaikutuksesta kohdekieleen (Abrahamsson 2009: 31–32, 248). Myöhemmissä tutkimuksissa kaksikielisyydestä on huomattu ole- van oppimisessa etua: kaksikielisten on todettu esimerkiksi olevan yksi- kielisiä parempia tarkkaavaisuuden säätelyssä (Martin-Rhee & Bialystok 2008: 91–92; Arkkila ym. 2013: 201).

Käytän tässä tutkimuksessa termiä *kieltenvälinen vaikutus* kuvates- sani ruotsin kielen vaikutusta kaksikielisten nuorten suomen kieleen (ks. Kaivapalu 2005: 27–28). Kieltenvälinen vaikutus voi olla leksikaalista, morfologista, morfosyntaktista, syntaktista, semanttista ja fonologista (ks. Alantie ym. 2017: 25). Näen kielellisen vaikutuksen tutkimuksessani pikemminkin luonnollisena osana kaksikielisten kielirepertuaaria kuin negatiivisena interferenssinä. Tässä tutkimuksessa enemmistö puhujista on ilmoittanut olevansa kaksikielisiä tai äidinkieleltään suomenkielisiä. Kaikki nauhoituksiin osallistuneet nuoret käyttivät keskusteluissa sekä ruotsia että suomea.

Kaksikielisten kieltenvälinen vaikutus voi ilmetä esimerkiksi *koodin- vaihtona*, jolloin kaksikieliset puhujat käyttävät molempia kieliään

saman keskustelun aikana (Kolu 2016a; 2016b). Toinen kielikontakti-ilmiö on *lainautuminen*, jossa puhujat lainaavat sanan toisesta kielestä, esimerkiksi tilanteessa, jossa kohdekielestä ei löydy vastaavaa sanaa (Abrahamsson 2009: 250). Monet tutkijat pitävät koodinvaihtoa ja lainautumista saman ilmiön jatkumona, jossa usein juuri kaksikielinen puhuja käyttää ensimmäisen kerran jotain yksittäistä sanaa toisesta kielestään, vaikka puheen pääkieli on toinen. Myöhemmin jotkut koodinvaihdossa ensimmäistä kertaa esiintyneet sanat voivat yleistyä vakiintuneiksi lainasanoiksi (Gardner-Chloros 2009: 12; Park 2013: 303; Kolu 2017b). Aiemmissä tutkimuksissani olen jo käsitellyt kaksikielisten puhujien koodinvaihtoa (Kolu 2016a; 2016b), joten tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella ruotsin kielen vaikutusta kaksikielisten puhujien suomen kieleen, erityisesti sanastoon, ilmaisuihin ja rakenteisiin.

Maahanmuuttajien ja muiden kielenoppijoiden toisen kielen vaikutusta heidän äidinkieleensä on myös tutkittu (Romaine 1995; Cook 2003; Antoniou ym. 2011; Baus ym. 2013). Eniten vaikutuksen on todettu näkyvän sanastossa (Cook 2003: 40) ja vähemmän fonologiassa (Antoniou ym. 2011; Kolu & Kuronen 2015). Cook jakaa toisen kielen vaikutuksen kolmeen pääryhmään: 1) leksikko ja semantiikka 2) morfosyntaksi ja 3) lingvistinen kehys (engl. *linguistic framing*). Viimeksi mainittu ryhmä viittaa toisen kielen vaikutukseen, joka johtuu esimerkiksi kielten eroista puhujien tunteiden ilmaisuissa.

Alantie ym. (2017) ovat tutkineet yhdentoista kaksikielisen 6-vuotiaan lapsen kielenkäyttöä suomeksi tuotetun kuvakirjakerronnan avulla. Tutkimuksessa on poimittu kertomuksista epätyypillisiä ilmaisuja ja selvitetty, miten englannin omaksuminen mahdollisesti vaikuttaa lasten kielellisiin valintoihin. Ilmaisuja on verrattu yksikielisten ikäverrokkien ja vuotta nuorempien lasten ilmaisuihin. Tutkimuksessa kymmenen yhdestätoista 6-vuotiaasta kaksikielisestä tuotti epätyypillisiä ilmaisuja suomeksi kertoessaan, ja suurimmassa osassa kertomuksista näkyi englannin kielen vaikutusta. Epätyypillisiä ilmauksia esiintyi usealla eri kielen osa-alueella.

Nolte (2011) on tutkinut englannin siirtovaikutusta amerikansuomalaisten suomen kieleen ja havainnut amerikansuomalaisten suomen kielessä englannin sekä leksikaalista, semanttista että morfosyntaktista vaikutusta. Määttä (2013) on tutkinut ruotsinkielisten suomenoppijoiden paikallissijojen käyttöä ja pohtinut syitä norminvastaisten paikallissijojen käyttöihin. Yksi syy norminvastaisiin muotoihin on Määttän (2013: 259) mukaan luultavasti se, että suomessa ja ruotsissa tila hahmotetaan eri tavoin.

Henricson (2013) on tutkinut väitöskirjassaan kaksikielisten nuorten ryhmäkeskusteluja ruotsalaisissa kielisaarekkeissa Tampereella, Porissa, Kotkassa ja Oulussa. Kielisaarekkeet ovat yksikielisiä kuntia, joissa on pieni ruotsinkielinen vähemmistö ja ruotsinkielinen koulu. Henricson (2013: 200–217) on osana tutkimustaan analysoinut puhujien ruotsin normista poikkeavia muotoja, muun muassa prepositiovalintoja ja sanajärjestystä, ja pohtinut, voivatko norminvastaiset muodot johtua suomen kielen vaikutuksesta.

4. Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kielen tyypillisiä piirteitä

Tässä luvussa esittelen lyhyesti havaintojani tutkimukseen osallistuneiden haaparantalais- ja tukholmalaisnuorten suomen kielen tyypillisistä piirteistä, jotka ovat tulleet esiin nauhoitetuissa keskusteluissa. Viittaan myös Peräpohjan murteiden tutkimukseen sekä aiempaan ruotsin-suomalaisten puhekieltä koskevaan tutkimukseen.

4.1. Haaparannan kaksikielisten nuorten puhekielen tyypillisiä piirteitä

Haaparannan aineiston kaksikieliset nuoret käyttävät nauhoituksissa enimmäkseen suomea pääkielenään. Puhujien suomen kielessä on paljon Peräpohjan murteiden yleispiirteitä. Peräpohjan murteiden alueisiin kuuluvat koko pohjoinen Suomi, melkein koko Lapin lääni aina

Kemistä, Tornioista ja Kemijärveltä Enontekiölle ja Inariin asti (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Lyytikäisen ym. (2013: 347–359) mainitsemista Peräpohjan murrepiirteistä Haaparannan keskusteluaineistossa esiintyy muun muassa yleiskielen *ts:n* paikalla vaihtelematon *tt*: “mää en puhu ikinä *ruottia* kotona”, “sitten ne meinaa jaagaa siellä *mettässä*” ‘metsästää’ (vrt. Lyytikäinen ym. 2013: 349).

Lyytikäisen ym. (2013: 350) mukaan Peräpohjola on *yleisgeminaation* aluetta, mikä tarkoittaa, että yksinäiskonsonantit kahdentuvat, jos edellä on lyhyt painollinen vokaali ja jäljessä pitkä vokaali. Myös tästä Haaparannan aineistossa on lukuisia esimerkkejä: “se *assuu* Torniossa”, “onko susta *kivvaa* olla koulussa?”, “tämän mie *ossaan*”, “typ iskä tota ko se *herrää*”, “en mää ruukaa puhua sen kanssa *ennää*” ja “niillä on hyvä palkka jotka *tekkee* plastikkirurg”.

Enemmistö Haaparannan aineiston puhujista käyttää persoonapronominien muotoja *mää* ja *sää*, mikä on läntinen murrepiirre: “no sen *mää* hyppäsin yli”, “mitä *sää* meinaat alkaa studeraamaan?” ‘opiskelemaan’. Jotkut puhujat käyttävät myös Peräpohjan murteille tyypillisiä persoonapronomimuotoja *mie* ja *sie*: “*miehän* voin nytkin käydä hyyraan koko viikoksi semmosen ponin” ‘vuokraamaan’.

Haaparannan nuorten kielessä on useita paikallismurteiden, varsinkin Kemin ja Tornion murrealueiden, piirteitä, mutta puheaineistosta puuttuu kokonaan Peräpohjan murteiden tunnusomainen piirre, nimittäin jälkitavujen *h*, esim. *menthij* (mentiin) (Mantila 1992: 188–196; Vaatovaara 2009; Lyytikäinen ym. 2013: 348). Yksi näkyvä murrepiirre on sen sijaan ruotsin kielen vaikutus puhujien suomen kielen sanastoon. Esimerkkinä voisi mainita *ruukata*-verbin yleisyyden Haaparannan nuorten keskusteluissa. *Ruukata* tulee ruotsin verbistä *bruka* ‘olla tapana’. Seuraavat esimerkit ovat Haaparannan keskusteluaineistosta: “mää *ruukaan* typ eksyä”, “*ruukaatko* sie kattoo joitakin tv-ohjelmia suomeksi”. Ruotsin kielen vaikutus Haaparannan aineistossa näkyikin selkeimmin juuri koodinvaihdossa ja sanojen lainautumisessa, esimerkiksi “se oli *fini* se mikä oli viime viikolla” (*fin* ‘hieno’), “sitten me saadaan se *pruuvi*” (*prov* ‘koe’). Koodinvaihtoa ja lainautumista käsitellään tarkemmin luvussa 5.1.

4.2. Tukholman kaksikielisten nuorten puhekielen tyypillisiä piirteitä

Tukholman aineiston kaksikieliset nuoret käyttävät enimmäkseen ruotsia keskinäisissä keskusteluissaan. Ruotsinsuomalaisten nuorten puheesta ei ole erotettavissa yhteisiä tyypillisiä suomen murrepiirteitä samalla tavalla kuin Haaparannan aineiston nuorten puhekielessä. Myös puhujien keskusteluista ilmenee, että Tukholman puhujien oma ja vanhempien tausta Suomessa ulottuu laajemmalle alueelle eri puolille Suomea kuin Haaparannan nuorilla. Tukholman ruotsinsuomalaiset ovat Lainion (2009: 142–143) mukaan hajallaan oleva vähemmistö. Lisäksi Tukholman aineiston puhujien ympäristö on todennäköisesti monikielisempi kuin Haaparannalla (ks. Gynne 2016).

Lainio (2009: 157) on todennut ruotsinsuomalaisten nuorten suomen kielestä, että sen tyypillinen piirre on, että nuoret kokevat suomen kielen taitonsa riittämättömäksi. Tämä tulee esille myös nauhoittamassani aineistossa. Jotkut tukholmalaisnuorista katsovat, että suomen kielen opiskelu on turhaa, koska he eivät tarvitse kieltä missään. He käyttävät enimmäkseen ruotsia keskenään. Eräs keskusteluun osallistunut nuori toteaa suomen kielen oppimisesta: “se on kumminki vähän *onödigt* kun me ei ikinä tarvita niitä sanoja” ‘turhaa/tarpeetonta’. Toisaalta toisessa keskustelussa nuoret suunnittelevat tulevaisuuttaan, ja heistä on erittäin tärkeää, että heidän lapsensa oppivat suomen kieltä.

Janulf (1998) ja Tuomela (2001) ovat tutkineet ruotsinsuomalaisten peruskoululaisten suomen kielen taitoa ja saaneet samansuuntaisia tutkimustuloksia. Ruotsinkielisen luokan ruotsinsuomalaisten oppilaiden suomen kielen taito poikkesi suuresti suomalaishuokkien ja vapaa-koulujen oppilaiden kielitaidosta. Ruotsinkielistä luokkaa käyvät saivat ainoastaan suomen kielen aineopetusta. Ruotsinsuomalaisten puhekielen erot suomenkielisiin verrokkiryhmiin nähden olivat kuitenkin pieniä, ja vain pienen osan eroista katsottiin johtuvan ruotsin kielen vaikutuksesta. Myös kirjakielessä esiintyvät erot olivat enimmäkseen puhekielisyyksiä.

Ruotsinsuomalainen kielenhuoltoelin Kielineuvosto kartoitti projektissaan 2001 ruotsinsuomalaisten nuorten puhekielen sanastoa (Ruotsinsuomalainen kielilautakunta 2001). Useat ruotsinsuomalaisten nuorten sanaston sanat ovat samoja, jotka esiintyvät sekä Tukholman että Haaparannan aineistossa, muun muassa *rasti* 'välitunti' ja *festi* 'juhla'. Myös Ruotsin suomenkieliselle väestölle ohjelmia tuottavan Sisuradion (13.7.2015) ohjelmassa käsiteltiin ruotsinsuomalaisten nuorten puhekieltä ja slangia. Ohjelmassa mainittiin, että Ruotsin nuorisolle tyypillinen puhekielen partikkeli *typ* 'tyyliin' on lainautunut ruotsinsuomalaisten nuorten kieleen. Tukholmalaisnuoret voivat esimerkiksi todeta: "jooonas on *typ* 32 vuotta". Tämän tutkimuksen Tukholman puhujien suomen kielessä esiintyy paljon koodinvaihtoa: "niin mää en kuulosta silleen suomalaiselta että ois sillee *proffsig*" 'ammattilainen', "se on aina joku silleen *förebild*" 'esikuva'.

Gynne (2016) on tutkinut 11–13-vuotiaiden ruotsinsuomalaisten kielikäytänteitä sekä koulussa että vapaa-aikana ja todennut, että nuorten monikielinen kieleily on tärkeä osa heidän keskinäistä kommunikointiaan ja sosiaalista asemointiaan. Gynnen mukaan ruotsinsuomalaiset nuoret elävät monikielistä arkea, jossa myös suomen kielellä on tärkeä asema. Tämän tutkimuksen nuoret ovat Gynnen tutkimuksen nuoria hieman vanhempia, 13–15-vuotiaita peruskoulun oppilaita, ja keskustelujen pääkieli on yleensä ruotsi. Ruotsinsuomalaisen koulun opettajien mukaan oppilaiden nuorten ruotsin kielen käyttö lisääntyy, kun he siirtyvät alemmilta luokilta ylemmille.

5. Ruotsin kielen vaikutus Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen leksikkoon

Tässä luvussa tarkastelen ruotsin kielen vaikutusta Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen sanastoon. Luvussa 5.1 esitän tiivistetysti aikaisempia kaksikielisten nuorten koodinvaihtoon ja lainautumiseen liittyviä tutkimuksiani (Kolu 2016a; 2016b; 2017b).

Luvussa 5.2 esittelen tämän tutkimukseni tuloksia ruotsin kielen semanttisesta vaikutuksesta suomen kielen sanastoon.

5.1. Lauseensisäinen koodinvaihto ja lainasanat

On vaikeaa tehdä tarkkaa rajaa lauseensisäisen koodinvaihdon ja sanojen lainautumisen välille. Aiemmissä tutkimuksissani (Kolu 2016a; 2016b; 2017b) olen todennut, että ruotsin kielen sanoja esiintyy Haaparannan nuorten suomen kielessä keskimäärin viisi kertaa minuutissa. Samat suomen kieleen upotetut ruotsin sanat voivat taipua eri yhteyksissä eri tavoin. Esimerkiksi sana *uppgift* voi taipua monikon partitiivissa *uppgiftejä* tai *uppgiftereitä*. Sanat voivat olla morfologisesti mukautuneita suomen kieleen, mutta noudattaa ruotsin kielen ääntämistä (Kolu 2017b). Substantiivit ja verbit taipuvat useimmiten suomen kieliopin mukaan, kun taas adjektiivit ja adverbit noudattavat ruotsin kielioppia. Tietyt ruotsin kielen sanat ovat niin integroituneet suomen morfologiaan ja esiintyvät niin taajaan ainoina sanavaihtoehtoina tietyille tarkoitteille Haaparannan kaksikielisten nuorten keskusteluissa, että niitä voi pitää vakiintuneina lainasanoina: *rasti* (*rast* ‘välitunti’), *betyygi* (*betyg* ‘todistus’), *sheema* (*schema* ‘lukujärjestys’), *festi(t)* (*fest* ‘juhlat/bileet’), *jym* (*gym* ‘kuntosali’):

- (1) me oltiin vaan ne jotka ei ollu ikinä *rasteilla* (HA, *på rasterna* ‘välitunneilla’)
- (2) sehän ei pääse siihen muuten ilman sitä sen *betyygiä* (HA, *betyg* ‘todistus’)
- (3) mää en muista meidän *sheemaa* yhtään (HA, *schema* ‘lukujärjestys’)
- (4) niillä on *festit* siellä (HA, *fest* ‘juhlat/bileet’)
- (5) minne meän piti mennä(.) *jymmiin* (HA, *gym* ‘kuntosali’)

Haaparantalaisnuoret käyvät ruotsinkielistä koulua, eikä näin ollen ole yllättävää, että suurin osa sanoista on lainautunut koulumaailmasta (Kolu 2017c). Sanojen suomenkieliset vastineet kuten *välitunti*, *todistus*, *(oppi)tunti*, *lukujärjestys*, *juhlat/bileet*, *kuntosali* eivät esiinny lainkaan nuorten keskusteluissa. Myös Tukholman aineistossa esiintyy samoja sanoja kuin Haaparannalla, esimerkiksi *jym*, *gym* ‘kuntosali’:

- (6) mää käyn vaan *jymillä* treenaamassa kolme kertaa viikossa (TU, *gym* ‘kuntosali’)

Ruotsin nuorten kielelle tyypillinen partikkeli *typ* ‘tyyliin’ on lainautunut sekä Haaparannan että Tukholman kaksikielisten nuorten kieleen ja voi esiintyä muuten täysin suomenkielisissä lauseissa (Kolu 2017a):

- (7) jos mää vaan keksin päästä jotakin *typ* (HA)
(8) täällä käydään *typ* adjektiiveja läpi (TU)

Tässä tutkimuksessa ja seuraavissa alaluvuissa keskityn koodinvaihdon sijaan tarkastelemaan Haaparannan ja Tukholman aineistossa esiintyviä suomen kielen norminvastaisia ja epätyypillisiä sanavalintoja sekä lauserakenteita, joiden oletan olevan osittain ruotsin kielen vaikutuksesta johtuvia. Lisäksi annan muutaman esimerkin ääntämisestä.

5.2. Ruotsin semanttinen vaikutus suomen sanastoon

Ruotsin kielen semanttinen vaikutus voi olla seurausta suomen ja ruotsin sanojen semanttisen kentän osittaisesta vastaavuudesta. Esimerkissä (9) puhuja kertoo isoäitinsä sairastaneen syöpää, mutta toteaa, että “se pärjäs siitä”:

- (9) mun mummulla on ollut syöpä mutta se *pärjäs siitä* (pro *selvisi siitä*; HA, ruots. ‘min mormor/farmor har haft cancer men hon klarade av det’)

Ruotsin kielen verbi *klara* voi esiintyä sekä merkityksessä *klara* (*av*) ‘selvitä jostakin’ että *klara sig* ‘pärjätä/selvitä’ (esim. ‘selvitä/pärjätä omillaan’). Tämä voi selittää sen, että puhuja käyttää suomen verbiä *pärjätä* merkityksessä ‘selvitä (syövästä)’. Ruotsin ja suomen sanojen semanttiset kentät eivät täysin vastaa toisiaan. Nicoladis ym. (2010: 345) toteaa, että kielten välinen vaikutus (engl. *transfer*) on ennustettavissa silloin kun kaksikielisen kielissä on päällekkäin meneviä rakenteita. Luultavasti tämä pätee myös sanojen semanttisten kenttien osittaisiin päällekkäisyyksiin ja eroavaisuuksiin.

Tukholman aineiston esimerkeissä (10) ja (11) esiintyy vastaavasti verbi *pelata* merkityksessä 'soittaa'. Suomen *soittaa*-verbiä vastaava ruotsin *spela*-verbi voi esiintyä sekä merkityksessä 'soittaa' (esim. *spela piano*) että 'pelata' (esim. *spela fotboll*):

(10) Harri *pelaa* pianoa (pro *soittaa*; TU, ruots. 'Harri spelar piano')

(11) mä *pelaan* kitaraa på min fritid (pro *soitan*; TU, ruots. 'jag spelar gitarr på min fritid')

Sekä esimerkissä (9) että esimerkeissä (10–11) ruotsin verbejä *klara* ja *spela* vastaa suomen kielessä kaksi eri verbiä: *selvitä/pärjätä* sekä *soittaa/pelata*. Puhujat ovat kuitenkin valinneet juuri ne suomenkieliset vastineet, jotka eivät sovi kyseiseen yhteyteen. Kyseessä on sanojen semanttinen laajeneminen (engl. *semantic extension*). Cook (2003: 41–43) on tarkastellut englannin kielen (toinen kieli) vaikutusta puhujien venäjän kieleen (ensikieli) ja havainnut vastaavia esimerkkejä sanojen semanttilaajenemisesta.

Esimerkeissä (12–13) suomen verbi *meinata* esiintyy Haaparannan nuorten puheessa yleisesti merkityksessä 'tarkoittaa':

(12) että se ei *meinannu* niin (pro *tarkoittanut*; HA, ruots. 'att hon inte menade så')

(13) no joo kuitenkin sää tajuat mitä mä *meinaan* (pro *tarkoitaa*; HA, ruots. 'ändå förstår du vad jag menar')

Verbi *meinata* on tässä merkityksessä yleinen myös suomen puhekielessä ja varsinkin Peräpohjan murteissa, joten sitä voi pitää puhekielen tavanomaisena varianttina ja murrekielisenä piirteenä, aivan kuten Haaparannan nuorten kielen toista erittäin yleistä verbiä *ruukata* 'olla tapana, bruka'. On kuitenkin todennäköistä, että ruotsin verbi *mena*, joka vastaa suomen verbiä *tarkoittaa*, vahvistaa *meinata*-verbin käyttöä kaksikielisten puhujien keskuudessa.

Ruotsin kielen verbi *tycka* (*om*) merkitsee suomeksi 'pitää, tykätä jostakin' ja 'olla jotakin mieltä'. Oletettavasti tästä syystä Haaparannan kaksikieliset nuoret käyttävät yleisesti suomen verbiä *tykätä* myös merkityksessä 'olla jotakin mieltä' kuten esimerkeissä (14–16). Kyse on

laajasti Suomen länsirannikon murteissa esiintyvistä piirteistä. Suomen puhekielessä *tykätä* on mahdollinen merkityksessä ‘olla jotakin mieltä’, mutta luultavasti ruotsin *tycka*-verbi vahvistaa kaksikielisten nuorten *tykätä*-verbin käyttöä merkityksessä ‘olla jotakin mieltä’:

- (14) mitä tytöistä *tykkäät*? (pro *mitä mieltä olet tytöistä?*; tässä: meidän luokalla; HA, ruots. ‘vad tycker du om flickorna?’)
 (15) mää *tykkään* että PL on paras sarja (pro *minun mielestäni PL on paras sarja*; HA, ruots. ‘jag tycker att PL är den bästa serien’)

Ruotsin kielen vaikutus näyttää ilmenevän myös niin, että puhujat kääntävät ruotsinkieliset idiomaattiset ilmaukset suomeksi. Ruotsin refleksiiviverbi *klippa sig* vastaa suomen ilmausta *leikata hiukset*. Refleksiivipronomini *sig* ilmoittaa toiminnan kohdistuvan subjektiin itseensä. Esimerkissä (16) refleksiivipronomini on kääntynyt suomeksi *ittes*.

- (16) koska sää ajattelit *leikata ittes* häh? (pro *milloin ajattelit leikata hiuksetsi?*; HA, ruots. ‘när tänkte du klippa dig vad?’)

Andersson ja Kangassalo (2003: 119) toteavat, että ruotsin mallin mukaiset verbimuodot kuten *syä ylös* (*äta upp*) ja *klaarata ittensä* (*klara sig*) ovat tavallisia Torniojokilaakson puhujilla. Myös tukholmalaisnuoret kääntävät ruotsin kielen idiomeja suomen kieleen. Esimerkissä (17) puhujan ilmauksessa *ottaa niitten puolueen* näkyy luultavasti ruotsin idiomien *ta någons parti* vaikutusta:

- (17) monesti ottaa niitten *puolueen*, jos joku haukkuu vanhempia (pro *monesti asettuu heidän puolelleen*; TU, ruots. ‘många gånger tar man deras parti’)

Myös Alantien ym. (2017) tutkimuksessa kaksikielisten 6-vuotiaiden kieltenvälinen vaikutus näkyi juuri idiomaattisissa ilmaisuissa: *yhden kerran asui* (engl. *once upon a time*). Halmarin (1997: 27–28) tutkimuksessa esiintyi vastaavanlaisia esimerkkejä englannin kielen vaikutuksesta amerikansuomalaisten suomen kieleen. Puhujat käänsivät englanninkielisiä ilmauksia suomeen, kuten *ota aikaa* (engl. *take your time*) ja *meillä oli hyvä aika* (engl. *we had a good time*).

Kaikissa tapauksissa ruotsin kieli ei kuitenkaan selitä syytä suomen kielelle epätyypilliseen sanavalintaan. Haaparannan aineiston esimerkiksi (18) puhuja sanoo pääsevänsä *oppimaan uusia ihmisiä*, vaikka sekä suomen että ruotsin kielessä olisi luontevampaa *oppia tuntemaan uusia ihmisiä lära känna nya människor*:

- (18) *pääsee oppimaan uusia ihmisiä* (pro *pääsee/oppii tuntemaan uusia ihmisiä*; HA, ruots. ‘man får lära känna nya människor’)

6. Ruotsin kielen morfosyntaktinen vaikutus Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kieleen

Tässä luvussa tarkastelen ruotsin kielen morfosyntaktista vaikutusta Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kieleen. Luvussa 6.1 annan esimerkkejä ruotsin prepositioiden mahdollisesta vaikutuksesta kaksikielisten puhujien suomen norminvastaisiin sijamuotoihin. Luvussa 6.2 pohditaan ruotsin verbilausekkeen *göra färdigt* vaikutusta kaksikielisten puhujien melko yleiseen ilmaukseen *tehdä jotakin valmiiksi*.

6.1. Postpositiot ja sijamuodot

Ensiksi on tärkeää todeta, että Haaparannan puhujien suomen kielessä näkyy koodinvaihtoa lukuun ottamatta hyvin vähän ruotsin morfosyntaktista vaikutusta. Esimerkkejä norminvastaisista kielioppimuodoista löytyy tutkimuaineistosta vain muutamia, joita esittelen tässä luvussa. Tukholman aineiston tietyillä puhujilla on useammin vaikeuksia suomen sijamuotojen muodostamisessa, mutta puhuja ratkaisee tilanteen useimmiten vaihtamalla kielen ruotsiin.

Suomen kielen sijamuotoja vastaavat yleensä erilaiset prepositiorakenteet ruotsin kielessä (ks. Juurakko 1996; Melin-Köpiä 1996). Yksi ruotsin tavallisimmista prepositioista on *på* (Håkansson & Flyman-Mattsson 2010: 73). Voi olla, että juuri *på*-preposition vaikutuksesta

haaparantalaisnuoret käyttävät toisinaan suomen postpositioita *päällä* ja *päälle* tilanteissa, joissa suomen standardikielessä sama asia ilmaistaan yleensä kokonaan toisella tavalla. Esimerkissä (19) puhuja viittaa siihen, ettei moottorikelkalla voinut ajaa joella tai joen jäällä, koska jäät olivat jo sulaneet.

(19) ei voinu ajaa *joen päällä* (pro *joella*; HA, ruots. ‘man kunde inte köra på älven’)

Esimerkin (19) ilmaus *joen päällä* herättää toisessa puhujassa sarkastisen ja huvittuneen kommentin: “et voinu mennä *joen päällä* mutta sää oot voinu mennä *sen alla*”. Tätä voi pitää merkinä siitä, että kommentin lausuja kokee ilmauksen *joen päällä* yllättävänä tai ongelmallisena. Puhujien metakieliset kommentit ovat usein merkkejä siitä, että he pitävät jotain ilmausta norminvastaisena (Kolu 2018b). Ruotsin kielen vaikutus näkyy luultavasti myös esimerkeissä (20) ja (21) ilmauksissa *meille päälle* ja *lehmiitten päälle*.

(20) uhkas heittää sen kirjan *meille päälle* (pro *uhkasi heittää meitä kirjalla*; HA, ruots. ‘hotade att kasta boken på oss’)

(21) niin se ampu niillä vesiritsalla niitten lehmiitten *päälle* (pro *ampui sillä vesiritsalla niitä lehmiä*; HA, ruots. ‘så han sköt med den där slangbågen på de där korna’)

Ruotsin kielen vaikutuksen voi osaksi olettaa johtuvan kielten typologisista eroista: suomen kieli kuuluu synteettisiin ja agglutinoiviin kieliin, jossa sanan vartaloon lisätään sijapäätteitä, kun taas ruotsin kieli on analyyttinen kieli, jossa kieliopillisten suhteiden ilmaisemiseen käytetään prepositioita (Pajunen 2010). Andersson ja Kangassalo (2005: 119) toteavat, että analyyttiset ilmaukset ovat yleisempiä meänkielessä kuin suomen kielessä. Prepositio- ja postpositiorakenteet kuten *pöyän päällä* ovat yleisiä ilmauksissa, joissa suomensuomessa käytettäisiin paikallissijaa: *pöydällä*. Myös Nolten (2011: 56) aineistossa on vastaavia esimerkkejä englannin prepositioiden vaikutuksesta amerikansuomeen: “hän asuu tuola hillin *päällä*” (engl. *he lives on that hill*). Alantien ym. (2017: 33) tutkimuksessa, jossa selvitettiin englannin (L2) vaikutusta

6-vuotiaiden suomen kieleen (L1), esiintyi esimerkki: *poika puki päälleen kengät* (engl. *put the shoes on*).

Joissakin tapauksissa kaksikieliset puhujat valitsevat pronominiin väärän sijamuodon. Esimerkissä (22) haaparantalaispuhujan kysymys seuraa toisen nuoren kertomusta jalkapallokengistä, jotka olivat netissä myytävänä hänen mielestään edulliseen hintaan:

(22) ootko sää ostanu *niitä*? (pro *ne*; HA, ruots. 'har du köpt dem?')

Puhuja on valinnut pronominista monikon partitiivimuodon *niitä*, vaikka pronominin tulisi suomen kieliopin mukaan olla totaaliobjektina nominatiivissa: *oletko ostanut ne?*

Puhujat valitsevat toisinaan myös normista poikkeavan verbimuodon. Esimerkissä (23) puhuja valitsee A-infinitiivimuodon suomen kielessä norminmukaisen MA-infinitiivin sijaan. Tämä on pääkaupunkiseudulta leviävä suomen puhekielen piirre (Kuparinen 2018). Ruotsin kielessä verbeillä on ainoastaan yksi infiniivimuoto, joka tavallisesti vastaa suomen kielen A-infiniiviä (vrt. VISK § 120–121). Myös rektio *Instagramista* on elatiivissa, vaikka ilmauksessa käytetään yleensä rektiona inessiiviä: *seurata jotakuta Instagramissa*.

(23) ja se pyysi *seurata* sua *Instagramista* (pro *hän* pyysi *seuraamaan sinua Instagramissa*; HA, ruots. 'hon bad mig följa dig på Instagram')

Elatiivimuoto ei kuitenkaan selity ruotsin kielen vastaavalla ilmauksella *följa någon på Instagram*. Ruotsin prepositiota *på* vastaa suomen kielessä usein adessiivi.

Haaparannan aineistossa näkyy kuitenkin joitakin esimerkkejä siitä, että puhujat valitsevat sijamuodon, joka yleensä vastaa tiettyä prepositiota ruotsin kielessä. Esimerkiksi prepositio *i* vastaa hyvin usein sijapäätteitä *-ssa* ja *-ssä*. Ruotsalainen *ostaa jossakin*, kun taas suomalainen *ostaa jostakin*.

(24) se mikä ostettiin *Coopissa* (pro *Coopista*; HA, ruots. 'det där som vi köpte i Coop')

Puhujat eivät aina taivuta suomen sanoja norminmukaisesti, mutta taivuttamatta jättämistä tai väärää taivutusmuotoa ei aina voi selittää ruotsin kielen vaikutuksella. Esimerkissä (25) substantiivi *mattematiikka* on eräänlainen hybridimuoto ruotsin kielen puhekielen sanasta *matte* ja suomen kielen sanasta *matematiikka*, ja se on jätetty taivuttamatta. Sana taipuisi suomen kielen normin mukaisesti inessiivissä: *matematiikassa*.

- (25) mitä meillä on *mattematiikka* (pro *matematiikassa*; HA, ruots. ‘vad har vi i matte/matematik’)

Esimerkissä (26) puhuja taivuttaa sanan *maailmanmestari* norminvastaisesti illatiivissa, vaikka *tulla*-verbi vaatii rektioksi translatiivin: *tulla maailmanmestariksi*. Väärää muotoa ei voi kuitenkaan selittää ruotsin kielen avulla.

- (26) jos tulee *maailmanmestaruukseen* (pro *maailmanmestariksi*; HA, ruots. ‘om man blir världsmästare’)

Myös Tukholman aineistossa esiintyy häilyvyyttä sijamuotojen käytössä, eikä läheskään kaikkia muotoja voi selittää ruotsin vaikutuksesta johtuvaksi. Esimerkissä (27) puhuja haparoi verbien *olla* ja *kuulua* välillä, ja verbin valinta vaikuttaa luonnollisesti myös siihen, missä sijamuodossa nominaalilauseke *ruotsalainen kirkko* taipuu:

- (27) mää *oon- kuuluun ruotsalaisessa kirkossa* (pro *kuulun ruotsalaiseen kirkkoon*; TU, ruots. ‘jag är (medlem) i den svenska kyrkan/ jag hör till den svenska kyrkan’)

6.2. Verbilauseke *tehdä valmiiksi*

Haaparannan aineistossa esiintyy usein ilmaus *tehdä valmiiksi* yhteyksissä, joissa suomen kielessä olisi luontevampaa käyttää ilmaisua *tehdä jokin asia loppuun* tai käyttää muita ilmaisuja. Luultavasti ruotsin kielen rakenne verbi + *färdigt* ‘tehdä valmiiksi’ näkyy esimerkeissä (28–30):

- (28) me ei ees *katota* ensimmäistä *valmiiksi* (pro *me ei edes katsota ensimmäistä (elokuva) loppuun*; HA, ruots. 'vi tittar inte ens färdigt på den första (filmen)')
- (29) ollaanko me puhuttu nyt *valmiiksi*? (pro *ollaanko me nyt puhuttu kaikki asiat?*; HA, ruots. 'har vi pratat färdigt nu?')
- (30) ootko sää jo syönyt *valmiiksi*? (pro *oletko jo syönyt?/oletko jo lopettanut syömisen?*; HA, ruots. 'har du redan ätit färdigt?')

Esimerkissä (31) translatiivimuoto *valmiiksi* ei tässä yhteydessä ole oikea rektio *ostaa*-verbille, vaan oikea muoto olisi *valmiina*, ts. *ostaa jotain valmiina*. Myös translatiivimuoto käy *ostaa*-verbin rektiona, mutta merkitys on toinen: *ostaa etukäteen*.

- (31) mukavampi tehdä ite mutta voihan sitä *valmiiksikin* ostaa (pro *valmiinakin*; HA, ruots. 'det är roligare att göra själv men visst kan man också köpa färdigt')

7. Ruotsin kielen fonologista vaikutusta nuorten suomen kieleen

Kaksikieliset puhujat ääntävät yleensä yksittäiset suomen kieleen upotetut ruotsin sanat ruotsin fonologian mukaisesti (Kolu & Kuronen 2015; Kolu 2017b: 78–80). Kaksikieliset nuoret tekevät näin ollen selkeän eron suomen ja ruotsin aineksen ääntämisen välillä. Mielenkiintoista on, että substantiivit ja verbit ovat integroituneet suomeen kieliopillisesti mutteivät foneettisesti. Myös ruotsin kielen erisnimet äännetään ruotsin ääntämyksen mukaisesti, vaikka ne olisivat mukautuneet suomen kielen morfosyntaksiin, kuten esimerkissä (32). Esimerkissä (33) Ruotsin paikkakunnat *Pite* ja *Luleå* ovat ensimmäisessä lauseessa jääneet taivuttamatta ja esiintyvät ruotsin nominatiivimuodossa. *Pite* on puhekielinen muoto paikannimestä *Piteå*. Esimerkin (33) jälkimmäisessä lauseessa toinen puhuja kuitenkin taivuttaa paikannimen *Piteå* suomen inessiivissä: *piiteossa*.

- (32) perjantaina mie lähen tota *luuleoon* [lʉ:leo:n] (HA 'Luulajaan')

(33) - käviks sää jossakin *pite* tai *luuleo* [lʉ:leo]? - meinasin käydä *piiteossa*
(HA)

Haaparannan aineistossa eräs puhuja lausuu suomalaisen sukunimen Kunnari ruotsin ääntämyksen mukaisesti [kʉnnari]. Tämä saa toisen puhujan reagoimaan asiaan ja toteamaan: “sää et osaa edes sanoa tuota nimeä vaikka olet suomalainen”. Tämä osoittaa puhujan tiedotavan kumman kielen aineksesta on kyse, ja kommentti sisältää myös vaatimuksen, että suomenkielisen tulee osata pitää suomen ja ruotsin äänteet erillään. Myös Tukholman aineistossa yksi puhujista, joka juuri on muuttanut Ruotsiin Suomesta, ihailee kahden muun puhujan kykyä ääntää suomen kielen seassa olevat ruotsin sanat ruotsalaisittain: “tuo on just hyvä ko te silleen kun te puhutte suomea ja kun te sanotte ruotsalaisia sanoja kun te sanotte niinku aksentilla sen ruotsalaisen sanan se on niin hyvän kuulosta”.

8. Päätäntö

Tässä artikkelissa olen analysoinut, näkyykö Haaparannan ja Tukholman kaksikielisten nuorten suomen kielessä ruotsin vaikutusta vapaa-muotoisissa pari- ja ryhmäkeskusteluissa. Haaparannan aineistossa keskustelujen pääkieli on suomi ja ruotsin kielen vaikutus näkyy paitsi koodinvaihtona ja sanojen lainautumisena myös standardipuhekielestä poikkeavina tai ainakin epätyypillisinä muotoina puhujien suomen kielen leksikossa ja syntaksissa. Haaparannan nuorten suomen kielessä on verrattain vähän standardikielestä poikkeavia muotoja, mutta osaa nuorten käyttämistä sanoista ja ilmaisuista voi pitää normista poikkeavina. On erittäin todennäköistä, että kaksikielisten nuorten ruotsin kieli vaikuttaa osaan näistä poikkeamista. Sekä Haaparannan että Tukholman aineistossa nuoret käänsivät ruotsin ilmaisuja suomen kieleen, ja molemmissa aineistoissa esiintyi myös suomen sanojen semanttista laajenemista todennäköisesti ruotsin vaikutuksesta. Haaparannan puhujilla esiintyi toisinaan myös vääriä sijamuotoja, vaikka tapauksia ei ollut paljon. Joitakin suomen standardipuhekielestä tai

merkitykseltään ja yleisyydeltään poikkeavia sanoja, kuten *ruukata-*, *meinata-* ja *tykätä-* verbejä, voidaan pitää myös Peräpohjan murreosanastoon kuuluvina.

Tukholman kahdella ruotsinsuomalaisella koululla nuoret käyttivät enimmäkseen ruotsia. Tukholman aineistossa esiintyi hyvin vähän esimerkkejä ruotsin vaikutuksesta kaksikielisten puhujien suomen kieleen. Tämä johtunee suureksi osaksi siitä, että puhujien keskinäinen kieli oli pääasiassa ruotsi, ja he vaihtoivat kielen nopeasti ruotsiin, jos esimerkiksi suomen sijamuodot tuottivat heille vaikeuksia.

Tutkimustuloksieni perusteella ruotsin kielellä ei ole fonologista vaikutusta kaksikielisten puhujien suomen kieleen, vaan puhujat pitävät molemmilla paikkakunnilla kielten äänteet erillään. Kuten tutkimuksestani käy ilmi, on kieltenvälinen vaikutus kompleksinen ilmiö, jossa puhujien kielet muodostavat kiinteän ja integroituneen puherepertuaarin, jossa kieliä ei enää nähdä täysin autonomisina ja erillisinä toisistaan. Seuraavaksi olisi kiinnostavaa tutkia, miten ruotsin kielen vaikutus näkyy kaksikielisten nuorten kirjallisissa tuotoksissa koulussa ja sosiaalisessa mediassa, kun he ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Lähteet

- Abrahamsson, Niclas 2009. *Andraspråksinlärning*. Lund: Studentlitteratur.
- Alantie, Sonja, Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka, Leena Rantala 2017. Englannin kielen vaikutuksia kuusivuotiaiden suomea ja englantia omaksuvien lasten sammakkotarinoissa [‘Impact of English on the six-year old children’]. – *Puhe ja kieli* 37 (1), 23–42.
- Andersson, Paula, Raija Kangassalo 2003. Suomi ja meänkieli Ruotsissa [‘Finnish and Meänkieli in Sweden’]. – Hannele Jönsson-Korhola, Anna-Riitta Lindgren (Toim.), *Monena suomi maailmalla. Suomalaisperäisiä kieli-vähemmistöjä*. Tietolipas 190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 30–163.
- Antoniou, Mark, Catherine T. Best, Michael D. Tyler, Christian Kroos 2011. Inter-Language interference in VOT production by L2-dominant bilinguals: Asymmetries in phonetic code-switching. – *Journal of Phonetics* 39 (4), 558–570. <https://doi.org/10.1016/j.wocn.2011.03.001>

- Arkkila, Eva, Sini Smolander, Marja Laasonen 2013. Monikielisyyss ja kielellinen erityisvaikeus [‘Multilingualism and linguistic disadvantage’]. – *Duodecim* 129, 200–207.
- Cook, Vivian (Ed.) 2003. *Effects of the Second Language on the First*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dixon, L. Quentin, Shuang Wu, Ahlam Daraghmeh 2012. Profiles in bilingualism: Factors influencing kindergartners’ language proficiency. – *Early Childhood Education Journal* 40 (1), 25–34. <https://doi.org/10.1007/s10643-011-0491-8>
- Gardner-Chloros, Penelope 2009. *Code-Switching*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511609787>
- Gynne, Annaliina 2016. *Languaging and Social Positioning in Multilingual School Practices: Studies of Sweden Finnish Middle School Years*. Mälardalen Studies in Educational Sciences 26. Västerås: Mälardalens högskola. <http://mdh.diva-portal.org/smash/get/diva2:934654/FULLTEXT02.pdf> (22.9.2018).
- Halmari, Helena 1997. *Government and Code-Switching. Explaining American Finnish*. *Studies in Bilingualism* 12. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/sibil.12>
- Henricson, Sofie 2013. Svenska i finsk miljö. Interaktion, grammatik och flerspråkighet i samtal på svenska språköar i Finland [‘Swedish in Finnish surroundings: Interaction, grammar and language contact in conversations within Swedish speech islands in Finland’]. Helsingfors: Helsingfors universitet, finska, finskugriska och nordiska institutionen. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-9167-4>
- Håkansson, Gisela, Anna Flyman-Mattson 2010. *Bedömning av svenska som andraspråk [‘Assessment of Swedish as a second language’]*. Lund: Studentlitteratur.
- Janulf, Pirjo 1998. *Kommer finskan i Sverige att fortleva? En studie av språkkunskaper och språkanvändning hos andragenerationens sverigefinnar i Botkyrka och hos finlandssvenskar i Åbo [‘Will Finnish in Sweden survive?’]*. *Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia* 7. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Johansson, Henning 1997. *Ska barnen verkligen utsättas för nordsamiska och meänkieli i skolan också? Om trespråkighet, urbefolkningar och kulturövergrepp [‘Are the children really to be exposed to North Sami and Meänkieli in school, too? On trilingualism, indigenous peoples and*

- cultural oppression’]. – Eva Westergren, Hans Åhl (Red.), *Mer än ett språk*. Tukholma: Nordstedts förlag, 41–55.
- Juurakko, Taina 1996. Prepositioner i finskspråkiga gymnasisters inläraarsvenska. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 40. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kaivapalu, Annekatrin 2005. Lähdekieli kielenoppimisen apuna [‘Contribution L1 to Foreign Language Acquisition’]. *Jyväskylä Studies in Humanities* 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kolu, Jaana, Mikko Kuronen 2015. Vokalerna /y/ och /a/ vid kodväxling hos Haparandaungdomar. – Mona Forsskåhl, Marja Kivilehto, Johanna Koivisto, Pasi Metsä (Red.), *Svenskan i Finland* 15. Tampere: Tampere University Press, 156–172.
- Kolu, Jaana 2016a. Kodväxling i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda och i Helsingfors: Matrisspråk, morfosyntaktisk integrering och anpassningsstrategier. – Anna W. Gustafsson, Lisa Holm, Katariina Lundin, Henrik Rahm, Mechtild Tronnier (Red.), *Svenskans beskrivning* 34. Centre for Languages and Literature. Lundastudier i nordisk språkvetenskap Serie A 74. Lund: Lunds universitet, 299–312. <http://konferens.ht.lu.se/svebe34/konferensvolym> (22.9.2018).
- Kolu, Jaana 2016b. Onko suomen ja ruotsin koodinvaihdolla kielioppia? Substantiivien ja verbien taivutus Haaparannan, Tukholman ja Helsingin kaksikielisissä keskusteluissa [‘Is there grammar in code-switching between Finnish and Swedish? Nouns and verbs in Finnish/Swedish code-switching’]. – Lähivördlusi. *Lähivertailuja* 26, 182–221. <http://dx.doi.org/10.5128/LV26.06>
- Kolu, Jaana 2017a. “Määhän aina niinku sekotan *typ* engelska svenska och finska”. Diskurspartiklar som interaktionell och grammatisk resurs i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors. – Emma Sköldberg, Maia Andréasson, Henrietta Adamsson Eryd, Filippa Lindahl, Sven Lindström, Julia Prentice, Malin Sandberg (Red.), *Svenskans beskrivning* 35. Göteborg: Göteborgs universitet, 107–119. <http://hdl.handle.net/2077/52211>
- Kolu, Jaana 2017b. “Me ollaan mukana tässä *experimentissä*”: Lingvistiska resurser och språkpraktiker i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors. *Jyväskylä Studies in Humanities* 317. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7076-5>
- Kolu, Jaana 2017c. “*just de* niillä oli *sovmorgon*”: Kulturella och pragmatiska aspekter på kodväxling i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors. – *Språk och stil* NF 27, 129–158.

- Kolu, Jaana 2018a. Translanguaging as a multilingual practice: The negotiation of meaning in bilingual adolescents' conversations in Haparanda and Helsinki. – Arne Ziegler (Red.), *Jugendsprachen. Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung. Youth Languages. Current Perspectives of International Research*. Berlin: De Gruyter.
- Kolu, Jaana 2018b. Se on aika kräsen – mikä on kräsen? Metaspråk som uttryck för tvåspråkig språkkänsla i ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors. – Beatrice Silén, Anne Huhtala, Hanna Lehti-Eklund, Jenny Stenberg-Sirén, Väinö Syrjälä (Red.), *Svenskan i Finland 17*. Helsinki: Nordica Helsingensia. <http://hdl.handle.net/10138/238351>
- Koponen, Eino 2014. Om svenskans inverkan på finskan. – *Språkbruk* 3, 18–23.
- Korpilahti, Pirjo 2010. Kaksikielisyys ja kielihäiriöt. – Pirjo Korpilahti, Olli Aaltonen, Matti Laine (Toim.), *Kieli ja aivot*. Turku: Turun yliopisto, 146–151.
- Kuparinen, Olli 2018. Infinitiivien variaatio ja muutos Helsingissä [‘Variation and change in the use of infinitives in Helsinki Finnish’]. – *Virittäjä* 122 (1), 29–51. <https://doi.org/10.23982/vir.65310>
- Lado, Robert 1957. *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
- Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724 (22.9.2018).
- Lainio, Jarmo 1996. Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnarna. – Jarmo Lainio (Red.), *Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historia samfundet, Nordiska museet, 255–310.
- Lainio, Jarmo 2009. Från finskt i Sverige till sverigefinnar och sverigefinska. – Torsten Hallberg (Red.), *Nöd och lust. Sverige och Finland i samtid och i framtid*. Föreningen Nordens årsbok. Stockholm: Föreningen Norden.
- Lewis, Gwyn, Bryn Jones, Colin Baker 2012. Translanguaging: Origins and development from school to street and beyond. – *Educational Research and Evaluation: An International Journal on Theory and Practice* 18 (7), 641–654. <https://doi.org/10.1080/13803611.2012.718488>
- Lyytikäinen, Erkki, Jorma Rekunen, Jaakko Yli-Paavola (Toim.) 2013. *Suomen murrekirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mantila, Harri 1992. Ei tääläkhän senthän jokhaishen sanhan hootakhan panna: jälkitavujen vokaalienvälisen h:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa [‘Variations in intervocalic h in non-initial syllables in the dialects of

- Peräpohjola’]. SKS:n toimitukset 572. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Marian, Viorica, Margarita Kaushanskaya 2007. Crosslinguistic transfer and borrowing in bilinguals. – *Applied Psycholinguistics* 28 (2), 369–390. <https://doi.org/10.1017/S014271640707018X>
- Martin-Rhee, Michelle M., Ellen Bialystok 2008. The development of two types of inhibitory control in monolingual and bilingual children. – *Bilingualism: Language and Cognition* 11 (1), 81–93. <https://doi.org/10.1017/S1366728907003227>
- Melin-Köpiälä, Christina 1996. Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter [‘On norms and conflicts of norms in Finland Swedish: Linguistic studies based on present-day student texts’]. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Määttä, Tuija 2010. “Menen seuraavaan kurssiin”: Korpuspohjainen tutkimus ruotsinkielisten suomenoppijoiden illatiivin ja allatiivin käytöstä kirjallisessa tuotannossa [‘I’ll go into the next course: Corpus-based study of the Swedish speaking learners’ usage of the illative and allative cases in text production’]. – Pille Eslon, Katre Öim (Toim.), *Korpusuuring ja meetodid*. Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 12. Tallinn: TLÜ Kirjastus, 101–126.
- Määttä, Tuija 2011. Ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käytöstä [‘Swedish speaking learners’ usage of the Finnish local cases.]. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 21, 154–184. <http://dx.doi.org/10.5128/LV21.07>
- Määttä, Tuija 2013. Paikallissijaisten saneiden funktiot ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden teksteissä [‘The functions of the local cases in texts written by Swedish-speaking beginners-level learners of Finnish’]. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 23, 339–372. <http://dx.doi.org/10.5128/LV23.10>
- Nicoladis, Elena, Alyssa Rose, Cassandra Foursha-Stevenson 2010. Thinking for speaking and cross-linguistic transfer in preschool bilingual children. – *International Journal of Bilingualism* 13 (3), 345–370. <https://doi.org/10.1080/13670050903243043>
- Nolte, Britta 2011. *Finglish: In between two Languages, Language Debates, and Classification Norms*. Web Reports 71. Turku: Institute of Migration. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/webreport/webreport_071.pdf (22.9.2018).
- Pajunen, Anneli 2010. Sanojen synteettisyys suomen kielessä [‘Word syntheticity in Finnish’]. – *Virittäjä* 114 (4), 481–501.

- Paradis, Johanne 2010. Bilingual children's acquisition of English verb morphology: Effects of language exposure, structure complexity and task type. – *Language Learning* 60 (3), 651–680. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2010.00567.x>
- Park, Hyen-Soon 2013. Kodväxling som grammatiskt fenomen: exemplet svenska-koreanska ['Code switching as a grammatical phenomenon: the example of Swedish-Korean']. – Kenneth Hyltenstam, Inger Lindberg (Red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, 281–309.
- Romaine, Suzanne 1995. *Bilingualism*. 2. ed. Oxford: Basil Blackwell.
- Ruotsinsuomalainen kielilautakunta 2001. Ruotsinsuomalaisten nuorten puhekielen sanastoa ['Swedish-Finnish young people's colloquial vocabulary']. Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan julkaisuja 7. Tukholma: Ruotsinsuomalainen kielilautakunta.
- Sisuradio. 13.7.2015. Sori mä oon Ruotsista! Osa 1: Ruotsinsuomi vastaan Suomen suomi. Toim. Ramin Farzin, Mikko Mäkitalo. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=5578439> (22.9.2018).
- Språklag 2009:600. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090600.htm> (6.3.2016).
- Statistiska centralbyrån 2017. <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> (22.9.2018).
- Tuomela, Veli 2001. Tvåspråkig utveckling i skolåldern. En jämförelse av sverigefinska elever i tre undervisningsmodeller. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet. Stockholm: Akademitryck AB.
- Vaattovaara, Johanna 2009. Meän tapa puhua: Torniojokilaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena ['Our way of talking: the Tornio Valley as a perceptual space and dialect area']. SKS:n toimituksia 1224. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho 2008. Ison suomen kieliopin verkkoversio ['Comprehensive grammar of Finnish']. <http://scripta.kotus.fi/visk> (26.2.2018).

Linguistic influence of Swedish on Finnish in informal conversations among bilingual adolescents in Haparanda and in Stockholm

J A A N A K O L U

University of Stockholm

The focus of this paper is on Swedish influence on bilingual adolescents' Finnish in informal group and pair conversations in Haparanda and Stockholm. The theoretical framework is found in the field of language contact research, especially earlier cross-linguistic influence studies. The primary data was video- and audio-recorded in 2014–2017 from bilingual adolescents at three junior high schools in Haparanda and the secondary data was collected in 2015–2016 at two Swedish-Finnish junior high schools in Stockholm. All the recordings were made outside lesson times. The analysis of the collected conversation data is qualitative and contrastive.

Our earlier studies have shown that most of the embedded Swedish nouns and verbs in code-switching were adapted to the Finnish morphological system and to Finnish syntax, and the words were integrated into the Finnish grammatical system by declination, inflection and conjugation. Only adjectives and adverbs were unintegrated into the Finnish grammar. Nevertheless, Swedish words were not incorporated into the Finnish phonological frame in the data from Haparanda and Stockholm.

The results of this study show that Swedish influence on the bilingual adolescents' Finnish takes place mainly in the lexicon and semantics. In addition to code-switching and borrowing, the semantic influence of Swedish on Finnish was shown in forms with Swedish idiomatic content owing to literal translations. The corpus of conversations contains semantic influence from Swedish words with two Finnish counterparts. In those cases, a shift of meaning occurs during which the one Finnish word additionally takes on the semantic content of the other word (semantic extension).

Overall, the adolescents' spoken Finnish in Haparanda and Stockholm displays very little syntactic influence from Swedish shown in non-standard and

incorrect forms in their informal conversations in Finnish. In sum, cross-linguistic influence is a complex phenomenon and bilinguals' language repertoire is not made up of two distinct and autonomous languages that could be linearly and separately acquired and used.

Keywords: language contact; cross-linguistic influence; code-switching; borrowing; Sweden-Finns; Tornedalen; L2; bilingualism; Sweden; Finnish

Jaana Kolu
Synsiöntie 48
51380 Synsiö, Finland
jaana.kolu@jyu.fi